

Poločas volebního období

01.října 2004 Jan Jandl

Naše země zažila změnu vlády v polovině volebního období. V krátké historii ČR se tak stalo již podruhé – poprvé se střídání vlády v průběhu volebního období uskutečnilo na konci roku 1997, kdy druhá Klausova menšinová vláda byla vystřídána polouřednickou vládou J. Tošovského. Tentokrát se akcelerátorem pádu vlády staly volby do Evropského parlamentu, v nichž vládní ČSSD utrpěla naprostý debakl. A přestože vládní strany prohrály evropské volby ve více zemích, jediná ČR se stala průkopníkem – stala se zatím jedinou zemí EU, kde volební prohra způsobila pád vlády.

V souladu s nepsanou ústavní tradicí pověřil prezident republiky jednáním o sestavení nové vlády představitele stále nejsilnější strany v PS, Stanislava Grosse. Jasně dal přitom najevo, že možnost předčasných voleb vidí jako nejkrajnější možnost řešení nastalé vládní krize a že neočekává pouze kosmetické změny jak co se týká personálního složení vlády, tak i jejích programových priorit. Zároveň vyzval představitele demokratických parlamentních stran k větší politické představivosti a fantazii při hledání východiska z vládní krize. Jistě měl mimo jiné na mysli dobu, kdy byl ještě předsedou ODS a několikrát přišel s řešením zdánlivě neřešitelné patové situace – pro připomenutí, v roce 1992 nefunkční federální stát a hrozbu občanské války po vzoru balkánských států vyřešil rychlým rozdělením na dva samostatné státy. V roce 1998 potom nečekané řešení v podobě tolik kritizované opoziční smlouvy jako reakce na zpochybňování volebních výsledků tehdejším prezidentem ČR a nehorázného vydírání ze strany KDU-ČSL a US.

Osobně jsem očekával ofenzivní nástup ODS stále ještě triumfující z volebního vítězství do EP. Jako nejsilnější opoziční strana by měla být připravena na případné převzetí vládní odpovědnosti, a to i v krizové situaci. Namísto toho však přišla s jediným řešením – vyvolání předčasných voleb s možností ujmout se vlády. Za poslední rok tak vedení ODS již podruhé přišlo s důležitou iniciativou, která jak se zdá neměla tehdy ani nyní většinovou podporu ve členské základně. V létě roku 2003 to byla snaha vyslovit Špidlově vládě nedůvěru ve sněmovně aniž by byl prezentován jasný plán, co se bude dít potom a letos iniciativa ohledně předčasných voleb. Nehledě na to, že nikde není jistota, že iniciátor nových voleb je také vyhraje a zopakuje výsledek voleb do EP.

ODS tak tímto nepružným postojem zcela vyklidila pole Grossovi a představitelům dosavadních koaličních stran, přestože na počátku vůbec nebylo jisté, že se podaří obnovit staronovou vládní koalici, ani že premiérem nové vlády se stane právě Stanislav Gross, nemající pevné zázemí v rozhádané ČSSD. ODS tak mohla zopakovat např. návrh originálního řešení z podzimu 1999 s vytvořením tzv. duhové široké koalice všech demokratických stran ve sněmovně či vytvoření úřednické vlády odborníků mající širokou podporu v parlamentě. S tímto návrhem však vystoupil veřejně pouze V. Tlustý, nezískal však pro něj většinu členů Výkonné rady ODS. Alternativních řešení se nabízelo několik a i kdyby ODS se žádným z nich nakonec neuspěla, přesto by se stala v očích veřejnosti morálním vítězem. Stejně tak bylo potřebné kritizovat již způsob sestavování Grossovy vlády. Vedení ODS se však poté, co její iniciativa s předčasnými volbami neměla nejmenší šanci na úspěch, rozjelo na dovolenou a oficiální stanovisko k nové vládě zaujalo až po jejím jmenování, což bylo pozdě.

ODS se chovala sice zásadově, ale jakoby zapomněla, že nežijeme ve většinovém volebním systému, kde vítězná strana mívá obvykle absolutní většinu v parlamentu a možnost vytvářet jednobarevnou vládu. Bohužel stále žijeme v zemi s poměrným systémem voleb do PS, takže je nutno vytvářet koalice. Spočítala si ODS, kdo může být jejím potenciálním koaličním partnerem ať už v předčasných volbách, či v řádných v roce 2006? Z ideově blízkých stran je to US, která však míří do politického propadliště. Má sice 10 poslanců a 3 ministry, ale naprosto nulové preference a zažila volební

propadák ve volbách do EP s nulovým ziskem europoslanců. Předseda lidovců M. Kalousek zase svým stylem vyjednávání v mnohém předčil svého legendárního předchůdce Josefa Luxe a přestože dává najevo větší vstřícnost k ODS, jasně naznačil, že jednání s ním ani pro nejsilnější pravicovou stranu nebudou v budoucnu snadná a jednoduchá. A to je z relevantního pravicového spektra vše, co se nabízí, pokud nepočítám Evropské demokraty J. Kasla a další podobná uskupení, jejichž jediným důvodem k existenci a politické činnosti je bohužel nenávisť k ODS a jejímu programu. ODS po zkušenosti s volbami 1996 a 1998 nejlépe ví, že ani 30 % hlasů v poměrném volebním systému na sestavení většinové pravicové vlády nestačí.

Naproti tomu dnešní ČSSD si i do budoucna na nedostatek potenciálních koaličních partnerů věru nemůže stěžovat.

Mrzí mně, že jako dlouholetý člen ODS musím psát tyto kritické řádky. Také já se velice těším na den, kdy ODS triumfálně zvítězí ve volbách do PS a sestaví opět pravicovou vládu. Musí však mít odvahu se vrátit k tomu, co jí bylo vždy vlastní a čím vyčnívala nad ostatní politické subjekty - jasný tah na branku, nabízet zajímavý program a originální řešení problémů a disponovat týmem kvalitních adeptů na ministerské a jiné posty ve státní správě. Touto strategií ale rozhodně není nechat ležet moc doslova na ulici či ji svojí nečinností přímo na zlatém tácu předestřít Grossovi a tím nepřímo posílit jeho pozici v čele ČSSD. Mám jen obavu, aby Grossova éra jako premiéra ČR netrvala jen zbývající dva roky do řádných voleb a neprotáhla se ještě na jedno volební období. Nemylme se, že ČSSD je v průzkumech na kolenou - za 2 roky může být všechno jinak. Mladík ve Strakově akademii dobře ví, že k získání přízně voličů vede cesta přes horu populistických slibů a masivní účelové finanční dotace regionům a sociálním skupinám spolu s pěstovanou image navenek.

Programové priority nové vlády tak v poločase volebního období jasně naznačují, že právě tudy se bude ubírat a pokračovat rozhazovačná politika staronové vlády. Představy a očekávání tolik potřebných ekonomických a sociálních reforem, např. po vzoru Slovenska, jsou tak nadále v nedohlednu.